

بررسی رابطه بین جهت‌گیری مذهبی و تاب‌آوری با واسطه مثبت‌اندیشی؛ مطالعه موردی دانشجویان دانشگاه فاطمیه

فاطمه ذکری^۱، فاطمه محمودی^۲، کاظم خرمدل^۳

چکیده

تحقیق حاضر باهدف بررسی رابطه بین جهت‌گیری مذهبی با تاب‌آوری با واسطه‌ای مثبت‌اندیشی؛ مطالعه موردی دانشجویان دانشگاه فاطمیه طراحی و اجرا گردید. این پژوهش از نظر هدف کاربردی و از نظر روش گردآوری اطلاعات توصیفی از نوع مطالعات تحلیلی بود که جمع‌آوری اطلاعات آن به صورت میدانی انجام گردید. جامعه آماری پژوهش حاضر شامل کلیه دانشجویان دانشگاه فاطمیه شیراز در سال تحصیلی ۱۴۰۲-۱۴۰۳؛ که تعداد آن‌ها بالغ بر ۱۳۶۲ نفر بود. که تعداد نمونه بر اساس جدول مورگان تعداد نمونه برابر ۳۰۰ نفر از دانشجویان دانشگاه فاطمیه شیراز بود. ابزار گردآوری تحقیق حاضر، پرسشنامه استاندارد بود. که برای سنجش جهت‌گیری مذهبی از پرسشنامه جهت‌گیری مذهبی آلپورت و راس (۱۹۵۰)، برای سنجش تاب‌آوری، مقیاس تاب‌آوری کونور و دیویدسون (۲۰۰۳) به کار برده شد. و برای سنجش مثبت‌اندیشی از پرسش‌نامه مثبت‌اندیشی اینگرام و ویسنیکی (۱۹۹۸) استفاده شد. برای تحلیل آن نیز از نرم‌افزار SPSS و AMOS نسخه ۲۳ استفاده کردیم؛ که در دو سطح آمار توصیفی و استنباطی استفاده گردید. از آمار توصیفی نظیر میانگین و واریانس و انحراف معیار و... برای توصیف داده‌ها و برای تعیین رابطه بین متغیرها داده‌ها از تعیین رابطه آزمون پیرسون و تحلیل مسیر و آزمون سوبل استفاده شد. نتایج نشان می‌دهد که جهت‌گیری مذهبی بر تاب‌آوری با مقدار ۰/۵۸ اثرگذار می‌باشد. همچنین مثبت‌اندیشی بر تاب‌آوری با مقدار ۰/۴۹ اثرگذار می‌باشد. استفاده از سامانه‌های آنلاین، آماره سوبل محاسبه شده است که مقدار ۲/۸۹ از قدر مطلق ۱/۹۶ بزرگ‌تر بوده و بر اساس P-Value گزارش شده، در سطح کمتر از ۰/۰۵ معنی‌دار است. و مشخص گردید که مثبت‌اندیشی با نقش میانجی‌گری در بین جهت‌گیری مذهبی و تاب‌آوری قرار دارد. مشخص گردید که خودارزیابی مثبت با نقش میانجی‌گری در بین جهت‌گیری مذهبی و تاب‌آوری قرار دارد. مشخص گردید که انتظارات مثبت آینده با نقش میانجی‌گری در بین جهت‌گیری مذهبی و تاب‌آوری است. مشخص گردید که خود اعتمادی با نقش میانجی‌گری در بین جهت‌گیری مذهبی و تاب‌آوری قرار دارد.

واژگان کلیدی: جهت‌گیری مذهبی، تاب‌آوری، مثبت‌اندیشی

۱. دانشجوی ارشد روانشناسی تربیتی دانشگاه فاطمیه شیراز (نویسنده مسئول)

۲. دکتری روانشناسی. گروه روانشناسی، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه الزهرا س. تهران. ایران

۳. دکتری روانشناسی عمومی، عضو هیات علمی دانشگاه فاطمیه شیراز

مقدمه

امروزه یکی از مباحث ضروری و همواره مورد بحث انسان‌ها جهت‌گیری مذهبی است. "آلپورت" جهت‌گیری مذهبی را به دودسته درون‌نگرانه و برون‌نگرانه تقسیم کرد در مسائل مذهبی، جهت‌گیری مذهبی برون‌گرایانه روشی است که بر اساس آن فرد از نام مذهب، حرکات مذهب و در مجموع از کل مذهب به منظور ارضاء نیازهای مختلف خود استفاده می‌کند. مذهب ممکن است برای رسیدن به مقام، کسب مقبولیت در خانواده و یا جامعه، بالا بردن اعتماد به نفس یا توجیه اعمال، مورد استفاده قرار گیرد. و معتقد است یکپارچگی و سلامت روانی تنها در گرو جهت‌گیری مذهبی، از نوع درون‌گرایانه است، با اتکاء به این سیستم ارزشی انسان وحدت و یکپارچگی روحی و روانی را تجربه کرده و زمینه را برای تعالی و تکامل مهیا می‌سازد، (نجم عراقی، ۱۳۷۹).

فرد مذهبی کسی است که دائماً در مسیر خلق یک تجربه ارزشی که او را به عالی‌ترین شکل ممکن و به طور صد درصد کامل ارضاء کند، می‌باشد. بالاترین ارزش یا کامل‌ترین ارزش برای چنین فردی وحدت است و دائماً و بدون لحظه‌ای درنگ در جهت حرکت می‌کند که وحدت را خلق کند. وحدت برای او کامل‌ترین تجربه‌ای است که خودش آن را خلق می‌کند. لذا بر طبق نظر آلپورت بالاترین سیستم ارزشی که به انسان وحدت می‌دهد، سیستم ارزشی مذهبی است. این سیستم ارزشی روی تمام وجوه زندگی اثر گذاشته و همه جهت‌گیری‌ها را تحت الشعاع قرار داده و همه جهت‌گیری‌های ارزشی را شامل می‌شود. سیستم ارزشی مذهبی، بهترین زمینه را برای یک شخصیت سالم آماده می‌کند. البته این‌طور نیست که تمام افرادی که ادعای مذهبی بودن دارند، سالم هستند.

«تاب‌آوری» از جمله سازه‌هایی است که در حوزه پژوهش‌های روان‌شناختی، به‌ویژه در عرصه روانشناسی سلامت، روانشناسی خانواده، روانشناسی تحول و بهداشت روانی جایگاه ویژه‌ای یافته است، به‌طوریکه هرروز بر شمار پژوهش‌های مرتبط با این سازه افزوده می‌شود (کمبل و همکاران، ۲۰۰۶). بی‌تردید تحولات عظیمی که در جهان کنونی در گستره فرهنگی، اجتماعی، سیاسی و اقتصادی رخ داده است، مسائل و مشکلات نوینی را برای انسان‌های عصر حاضر فراهم ساخته که رویارویی با این مسائل، قطعاً نیازمند انسان‌هایی هوشمند و تاب‌آور می‌باشد. انسان‌هایی که در برابر موقعیت‌های استرس‌زا، می‌توانند از تمام توانش‌های خود بخصوص توانش‌های شناختی استفاده نمایند (ترخان، ۱۳۹۹).

مثبت‌اندیشی شکلی از تفکر کردن است که برحسب عادت در پی به دست آوردن بهترین نتیجه از بدترین شرایط می‌باشد به‌عبارتی دیگر مثبت‌نگری فرآیندی تعمدی و انتخابی است. اندیشیدن و نحوه فکر کردن نقش حائز اهمیتی در زندگی انسان دارد. انسان‌ها همواره با نوع تفکر خود و نگرشی که به جهان دارند از یکدیگر متمایز می‌شوند شخص مثبت‌اندیش هیچ‌گاه مسائل منفی را به رسمیت نمی‌شناسد، بلکه به مقابله با آن می‌پردازد. انسانی که مثبت می‌اندیشد، هیچ اتفاقی را در عالم بد نمی‌داند، بلکه لحظه‌به‌لحظه آن را حساب‌شده و تحت کنترل خالق جهان می‌داند. انسان‌های مثبت‌اندیش بیشتر از دیگران سالم و جوان می‌مانند او انتظار دارد لذت ببرد و بنابراین آن را می‌یابد و هرچه را بجوید همان را خواهد یافت. افکار و نگرش مثبت باعث افزایش سطح دفاعی بدن می‌شود و بدن را قوی‌تر می‌کند. تعادل روح بهترین دفاع بر ضد افکار منفی و بیماری‌هاست. مثبت‌اندیشی بهترین راه مبارزه با استرس است. اضطراب و استرس دائمی برای بدن و ذهن بسیار خطرناک است. در نتیجه مثبت‌اندیشی موجب عمر طولانی می‌شود. در واقع شادمانی را باید از درون خود شروع کنیم و این امر جز با مثبت‌اندیشی میسر نمی‌شود. (حشمتی، ۱۳۹۵).

مثبت‌اندیشی یکی از الگوهای رفتاری سالم در جامعه است. با توجه به اینکه آینده هر شخص تا حد بالایی به نگرش او بستگی دارد مثبت‌اندیشیدن می‌تواند مقدمات موفقیت و کامیابی را برای او فراهم کند. البته لازم به ذکر است که تنها مثبت‌اندیشی لازمه کار نیست بلکه به این معنی می‌باشد که نگرش مثبت در زندگی می‌تواند انسان را به سمت کامیابی سوق دهد. یکی دیگر از بازخوردهای مثبت‌اندیشی داشتن روان سالم است. مثبت‌اندیشی اثرات بسیار خوبی بر روی زندگی و حتی بدن ما دارد. با توجه به اینکه ذهن قدرت بالایی دارد مثبت‌اندیشی در بسیاری از مواقع غیرممکن‌ها را ممکن می‌کند (جیلی، ۱۴۰۱).

به‌طور کلی اهمیت کاربردی پژوهش حاضر در این است که چنانچه مشخص شود که عوامل مرتبط با جهت‌گیری مذهبی کدام است، آنگاه می‌توان درجات رفع یا کنترل آن عوامل و بهبود تاب‌آوری به دانشجویان کمک کرد. از آنجایی که جهت‌گیری مذهبی از اهمیت بالایی برخوردار است و ممکن است تحت تأثیر عوامل زیادی از جمله مثبت‌اندیشی و تاب‌آوری باشد؛ و چون

پژوهش‌های موردبررسی تاکنون روابط متغیرهای فوق را باهم نشان نداده است. لذا مطالعه جهت‌گیری مذهبی ضروری به نظر می‌رسد؛ بنابراین، ضرورت پژوهش حاضر به‌عنوان یک پژوهش کاربردی که به مطالعه همبستگی درونی متغیرها تأکید خواهد داشت موردبررسی قرار خواهد گرفت.

«تاب‌آوری» در روانشناسی، به‌عنوان یکی از راهکار-های تأثیرگذار جایگاه ارزشمندی دارد. تاب‌آوری، نوعی حالت قابل توسعه در فرد بوده، که بر اساس آن قادر است در رویارویی با ناکامی‌ها، مصیبت‌ها و تعارضات زندگی، و حتی رویدادهای مثبت، پیشرفت‌ها و پذیرش مسئولیت‌ها به تلاش بیشتر ادامه دهد و برای دستیابی به موفقیت از پای ننشیند. (پرداختی، ۱۴۰۱) در کل؛ دگرگونی‌های اقتصادی و اجتماعی و به دنبال آن دگرگونی‌های فرهنگی عمیقی که در دهه‌های اخیر در جامعه ایرانی به وقوع پیوسته، تغییراتی اساسی در نوع نگاه انسان‌ها پدید آورده است؛ به‌طوری‌که امروزه با طیف بسیار متنوعی از انسان‌ها مواجهیم بنابراین با توجه به مطالب فوق پژوهش حاضر نیز به دنبال بررسی رابطه بین جهت‌گیری مذهبی و تاب‌آوری با واسطه مثبت اندیشی: مطالعه موردی دانشجویان دانشگاه فاطمیه می‌باشد و همچنین در پی پاسخ به این سؤال پژوهش که آیا بین جهت‌گیری مذهبی و تاب‌آوری با واسطه مثبت اندیشی رابطه معناداری وجود دارد یا خیر؟

روش‌شناسی

تحقیق حاضر از جنبه هدف کاربردی است. تحقیق کاربردی، پژوهشی است که با استفاده از داده‌ها و نتایج تحقیقات بنیادی و توسعه‌ای و به‌منظور بهبود و به‌کمال رساندن رفتارها، روش‌ها، ابزارها، وسایل، تولیدات، ساختارها و الگوهای مورداستفاده جوامع انسانی انجام می‌شود و بیشتر جنبه اقتصادی، صنعتی، اجرایی و عینی دارد و برای آسایش و رفاه و بالا بردن سطح زندگی بشری صورت می‌گیرد. هدف تحقیقات کاربردی توسعه دانش کاربردی در یک زمینه خاص است. جامعه آماری پژوهش حاضر شامل کلیه دانشجویان دانشگاه فاطمیه شیراز در سال تحصیلی ۱۴۰۲-۱۴۰۳ می‌باشد؛ که تعداد آن‌ها بالغ بر ۱۳۶۲ نفر بود تعداد نمونه بر اساس جدول مورگان تعداد نمونه برابر ۳۰۰ نفر از دانشجویان دانشگاه فاطمیه شیراز بود که با استفاده از نمونه‌گیری تصادفی انتخاب شدند. ابزار پژوهش پرسش‌نامه استاندارد بود.

پرسشنامه جهت‌گیری مذهبی

آلپورت و راس در سال ۱۹۵۰ این مقیاس را برای سنجش جهت‌گیری‌های درونی و بیرونی مذهب تهیه کردند. در مطالعات اولیه‌ای که بر این مبنا صورت گرفت، مشاهده شد که همبستگی جهت‌گیری بیرونی با درونی ۲۱٪ است (آلپورت و راس، ۱۹۶۷). این آزمون که شامل ۲۱ جمله است.

در این مقیاس، گزینه‌های عبارات ۱ تا ۱۲ که جهت‌گیری مذهبی بیرونی را می‌سنجند از کاملاً مخالف تا کاملاً موافق می‌باشد. به این صورت که گزینه اول (الف) کاملاً مخالف، گزینه دوم (ب) تقریباً مخالف، گزینه سوم (ج) تقریباً موافق و گزینه چهارم (د) کاملاً موافق را تشکیل می‌دهد و در ۹ ماده بعدی یعنی شماره‌های ۱۳ تا ۲۱ که جهت‌گیری مذهبی درونی را اندازه‌گیری می‌کند، پاسخ‌ها برعکس است یعنی گزینه اول (الف) را کاملاً موافق و گزینه دوم (ب) را تقریباً موافق، گزینه سوم (ج) را تقریباً مخالف و گزینه چهارم (د) را کاملاً مخالف در برمی‌گیرد.

این مقیاس بر مبنای نمره‌گذاری لیکرت، نمره‌گذاری می‌شود که دامنه آن از کاملاً موافق تا کاملاً مخالف است و به پاسخ‌ها نمره ۱ تا ۵ تعلق می‌گیرد. به این ترتیب که گزینه الف نمره یک، گزینه ب نمره دو، گزینه ج نمره چهار و گزینه د نمره ۵ و عبارات بدون پاسخ نمره ۳ می‌گیرند. جمع امتیاز عبارات ۱ تا ۱۲ میزان جهت‌گیری مذهبی بیرونی آزمودنی و مجموع نمرات عبارات ۱۳ تا ۲۱ نمره جهت‌گیری مذهبی درونی او را مشخص می‌نماید.

این آزمون در سال ۱۳۷۸ ترجمه و هنجاریابی شده است. همسانی درونی آن توسط جان بزرگی و با استفاده از روش ضریب آلفای کرونباخ، ۷۱٪ و پایایی بازآزمایی آن ۷۴٪ است (مختاری و همکاران، ۱۳۷۹). و میزان آلفای کرونباخ برای کل پرسشنامه در این پژوهش ۰/۸۱ به دست آمد

پرسشنامه استاندارد تاب‌آوری کونور و دیویدسون:

برای سنجش تاب‌آوری، مقیاس تاب‌آوری کونور و دیویدسون (۲۰۰۳)، (CD-RIS) به‌کاربرده شد. کونور و دیویدسون (همانجا) این پرسشنامه را با بازبینی منابع پژوهشی ۱۹۷۹-۱۹۹۱ در زمینه تاب‌آوری تهیه نمودند. بررسی ویژگی‌های روان‌سنجی این

مقیاس در شش گروه: جمعیت عمومی، مراجعه کنندگان به بخش مراقبت های اولی، بیماران سرپایی روان پزشکی، بیماران با مشکل اختلالات اضطراب فراگیر و دو گروه از بیماران مبتلابه اختلال استرس پس از ضربه انجام شده است. سازندگان این مقیاس براین باورند که این پرسشنامه به خوبی می تواند افراد تاب آور را از غیر تاب آور در گروه های بالینی و غیر بالینی جدا کند و می تواند در موقعیت های پژوهشی و بالینی به کار برده شود (محمدی، ۱۳۸۴). پرسشنامه تاب آوری کونورو دیویدسون ۲۵ گویه دارد که در مقیاس بین صفر (کاملاً نادرست) تا پنج (همیشه درست) نمره گذاری می شود. این مقیاس در ایران توسط محمدی (۱۳۸۴) هنجاریابی شده است. برای تعیین روایی این مقیاس نخست همبستگی هر گویه با نمره کل مقوله محاسبه و سپس از روش تحلیل عامل برگرفته شد. محاسبه همبستگی هر نمره با نمره کل به جز گویه ۳، ضریب های بین ۰/۴۱ تا ۰/۶۴ را نشان داد. سپس گویه های مقیاس به روش مؤلفه های اصلی مورد تحلیل عاملی قرار گرفتند. پیش از استخراج عوامل بر پایه ماتریس همبستگی گویه ها، دو شاخص KMD و آزمون کرویت بارتلت محاسبه شدند. مقدار KMD برابر ۰/۸۷ و مقدار خی دو در آزمون بارتلت برابر ۵۵۵۶،۲۸ بود که هر دو شاخص کفایت شواهد برای انجام تحلیل عاملی را نشان دادند. برای تعیین پایایی مقیاس تاب آوری کونورو دیویدسون از روش آلفای کرونباخ بهره گرفته شد و ضریب پایایی ۰/۸۹ به دست آمد (محمدی، ۱۳۸۴).

روش نمره گذاری پرسشنامه تاب آوری:

این پرسشنامه ۲۵ گویه دارد برای هر گویه طیف درجه بندی ۵ گزینه ای در نظر گرفته شده است که از ۱ (کاملاً نادرست) ۲ (بندرت نادرست) ۳ (گاهی درست) ۴ (اغلب درست) ۵ (همیشه درست) نمره گذاری می شود. بنابراین حداقل نمره ای که فرد می تواند در این پرسشنامه بگیرد ۲۵ و حداکثر نمره ای که می تواند بگیرد ۱۲۵ می باشد. همچنین این آزمون خرده مقیاس ندارد.

پرسشنامه مثبت اندیشی اینگرام و ویسنیکی^۴ (۱۹۹۸)

این پرسشنامه که توسط اینگرام و ویسنیکی (۱۹۹۸) طراحی شده است، شامل ۳۰ سؤال با طیف لیکرت از شماره ۱ تا ۵ است که به ترتیب عبارت اند از: (همیشه = ۵، اغلب اوقات = ۴، گاهی = ۳، به ندرت = ۲، هرگز = ۱) تشکیل شده است. حداقل نمره هر آزمودنی برابر با ۳۰ و حداکثر نمره نیز برابر با ۱۵۰ است. متوسط نمره یک آزمودنی نیز برابر با ۹۰ است. هرچقدر مجموع نمرات یک آزمودنی از ۹۰ بیشتر باشد و به ۱۵۰ نزدیک تر شود، آن آزمودنی از مثبت اندیشی بالاتری برخوردار است. با توجه به پژوهش اینگرام و ویسنیکی (۱۹۹۸) که روایی محتوایی آن را تأیید و پایایی آن را ۰/۹۱ گزارش نموده است این ابزار سنجش مناسب برای بررسی تفکر مثبت است و از روایی و پایایی لازم نیز برخوردار است. در ایران نیز پایایی آزمون مهارت مثبت اندیشی بر اساس آلفای کرونباخ ۰/۹۴ و بر اساس روش دونیمه کردن ۰/۹۵ تعیین گردیده است. همچنین پایایی پرسشنامه مثبت اندیشی در مطالعه هانی اصل حیزانی و خان محمد زاده (۱۳۹۷) با استفاده از آلفای کرونباخ برابر ۰/۸۹ محاسبه شده و میزان آلفای کرونباخ برای کل پرسشنامه در این پژوهش ۰/۸۵ به دست آمد.

محقق در فرودین ماه با مراجعه به حراست دانشگاه فاطمیه مجوز توزیع پرسشنامه از دانشجویان را اخذ شد. بعد از اخذ مجوز در ابتدای ماه اردیبهشت ماه ۱۴۰۳ با مراجعه به دانشگاه پرسشنامه ها در اختیار نمونه آماری قرار گرفت تا تکمیل شد. که بعد از تکمیل داده ها وارد نرم افزار SPSS گردید تا اطلاعات مورد تحلیل قرار گرفت. برای تحلیل آن نیز از نرم افزار SPSS و AMOS نسخه ۲۳ استفاده کردیم؛ که در دو سطح آمار توصیفی و استنباطی استفاده گردید. از آمار توصیفی نظیر میانگین و واریانس و انحراف معیار و... برای توصیف داده ها و برای تعیین رابطه بین متغیرها داده ها از تعیین رابطه آزمون پیرسون و تحلیل مسیر و آزمون سوبل استفاده شد.

یافته های پژوهش:

برای بررسی طبیعی بودن توزیع داده ها از آزمون کلموگروف اسمیرنوف استفاده شد. بر اساس این آزمون، وقتی توزیع داده ها نرمال می باشد که مقدار یا سطح معناداری بیشتر از عدد بحرانی در سطح ۰/۰۵ باشد. با توجه به جدول ۱ نتایج آزمون نشان می دهد که توزیع داده های به دست آمده نرمال می باشد. در نتیجه امکان به کارگیری آزمون های پارامتریک وجود دارد.

4 . Ingram & Wisnicki

جدول ۱ نتایج آزمون کلموگروف اسمیرنوف

توزیع داده‌ها	Sig	Z	نوع متغیرها
طبیعی	۰/۰۹۷	۱/۶۸۹	جهت‌گیری مذهبی
طبیعی	۰/۰۸۶	۱/۲۵۴	تاب‌آوری
طبیعی	۰/۰۸۴	۱/۳۰۲	مثبت‌اندیشی

جدول ۲ نتایج ضریب همبستگی پیرسون

تاب‌آوری		متغیرها
ضریب همبستگی (r)	سطح معناداری (sig)	
۰/۵۳۱	۰/۰۰۱	جهت‌گیری مذهبی

**همبستگی در سطح ۰/۰۵ معنی‌دار است.

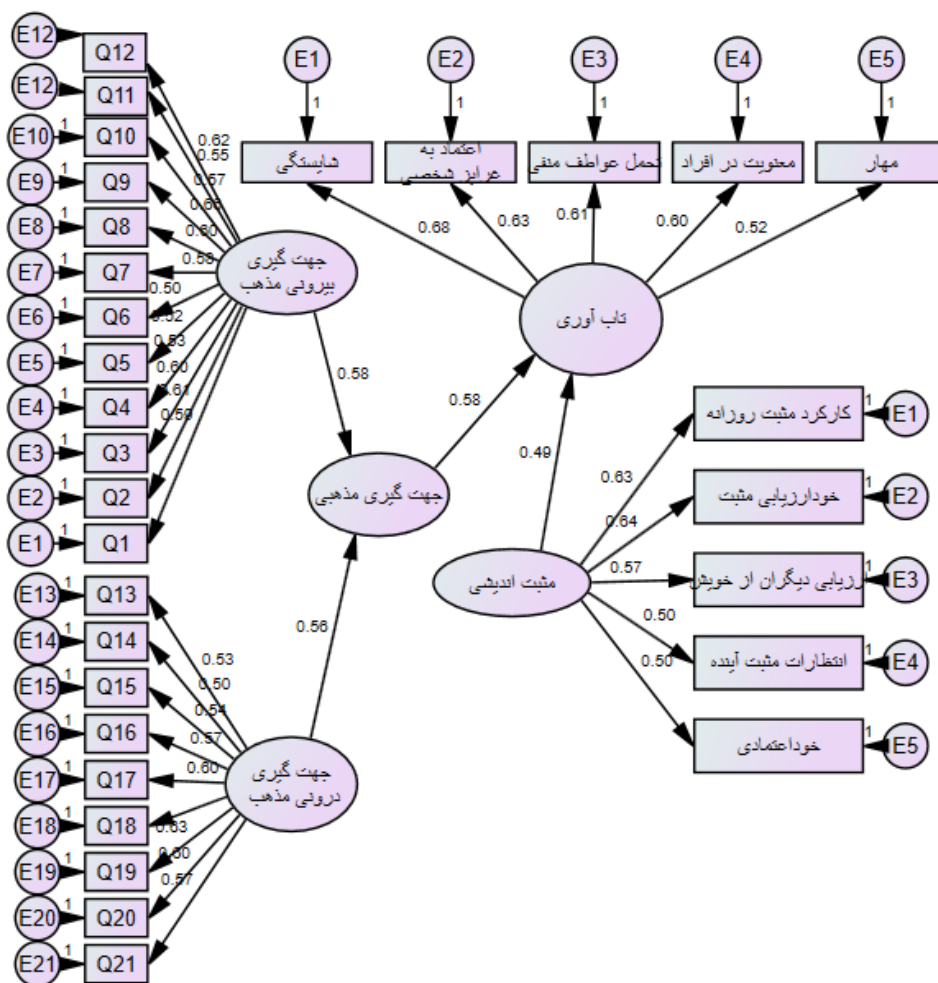
با توجه به آزمون ضریب همبستگی پیرسون به عمل آمده و نتایج ارائه شده در جدول ۴-۴، مشاهده می‌شود که بین جهت‌گیری مذهبی با تاب‌آوری ($P=۰/۰۰۱ \leq ۰/۰۵$ و $r=۰/۵۳۱$)، ارتباط معنی‌داری وجود دارد، بنابراین فرض تحقیق مورد تأیید قرار می‌گیرد.

جهت بررسی هم خطی چندگانه بین متغیرهای پیش‌بین در مدل‌ها معادله ساختاری از مقادیر مربوط به دو شاخص (VIF) و (Tolerance) استفاده گردید:

جدول ۳ برآورد شاخص‌های هم خطی چندگانه مدل معادله ساختاری

متغیر	Tolerance	VIF
جهت‌گیری مذهبی	۰/۸۵۴	۲/۰۰۶
مثبت‌اندیشی	۰/۷۴۵	۱/۹۵۶

برحسب مقادیر برآورد شده در جدول بالا (مقدار شاخص Tolerance بالاتر از ۰/۴۰ و مقدار شاخص VIF پایین‌تر از ۲/۵) می‌توان گفت که هم خطی چندگانه مربوط به متغیرهای مستقل پژوهش در وضعیت نامطلوبی قرار ندارد. بنابراین پیش‌فرض عدم هم خطی چندگانه در خصوص این متغیرها برقرار است.

شکل ۱ خروجی نرم افزار Amos مدل تأثیر

جدول ۴: شاخص های ارزیابی کلیت مدل معادله ساختاری

Holter	مقتصد				تطبیقی			مطلق	شاخص
	RMSEA	CMIN/DF	DF	PCFI	CFI	TLI	GFI	CMIN	
۲۴۰	۰/۰۴	۲/۰۲۱	۱۹۸	۰/۹۶	۰/۹۲	۰/۹۵	۰/۹۱	۶۵۸/۲۵۶	مقدار

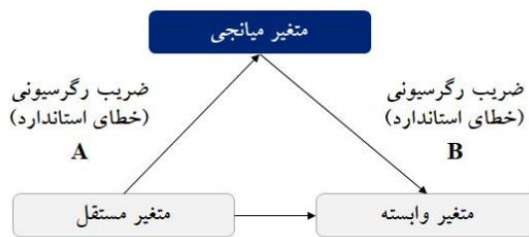
شاخص های ارزیابی کلیت مدل معادله ساختاری با توجه به دامنه مطلوب این شاخص ها در مجموع بیانگر این است که مدل مفروض تدوین شده توسط داده های پژوهش حمایت می شوند، به عبارت دیگر برازش داده ها به مدل برقرار است و همگی شاخص ها دلالت بر مطلوبیت مدل معادله ساختاری دارند.

جدول ۵: برآورد اثر جهت گیری مذهبی و مثبت اندیشی بر تاب آوری

P. Value	نسبت بحرانی	برآورد	متغیر
۰/۰۰۱	۶/۱۶۳	۰/۵۸	جهت گیری مذهبی بر تاب آوری
۰/۰۰۲	۵/۶۸۵	۰/۴۹	مثبت اندیشی بر تاب آوری

نتایج مدل در مورد فرضیه اول نشان می دهد که جهت گیری مذهبی بر تاب آوری با مقدار ۰/۵۸ اثر گذار می باشد. همچنین مثبت اندیشی بر تاب آوری با مقدار ۰/۴۹ اثر گذار می باشد
برای سنجش نقش میانجی از آماره سوبل^۵ محاسبه گردید:

⁵ Sobel

$$Z_{Value} = \frac{A \cdot B}{\sqrt{B^2 \cdot S_a^2 + A^2 \cdot S_b^2}}$$

که در فرمول بالا A ضریب رگرسیونی رابطه میان متغیر مستقل و میانجی، B ضریب رگرسیونی رابطه میان متغیر میانجی و وابسته، S_a خطای استاندارد رابطه میان متغیر مستقل و میانجی، S_b خطای استاندارد رابطه میان متغیر میانجی و وابسته می باشد. جدول شماره ۴-۷ نتایج مربوط به این فرضیه را نشان می دهد.

جدول ۶: نتایج آزمون سوبل

وضعیت فرضیه	Z	متغیر میانجی	متغیر وابسته	متغیر مستقل
تائید	۲/۸۹	مثبت اندیشی	تاب آوری	جهت گیری مذهبی

با استفاده از سامانه های آنلاین، آماره سوبل محاسبه شده است که مقدار ۲/۸۹ از قدر مطلق ۱/۹۶ بزرگتر بوده و بر اساس P-Value گزارش شده، در سطح کمتر از ۰/۰۵ معنی دار است. و مشخص گردید که مثبت اندیشی با نقش میانجی گری در بین جهت گیری مذهبی و تاب آوری دارد.

بحث و نتیجه گیری

نتایج مدل نشان می دهد که جهت گیری مذهبی بر تاب آوری با مقدار ۰/۵۸ اثرگذار می باشد. همچنین مثبت اندیشی بر تاب آوری با مقدار ۰/۴۹ اثرگذار می باشد. که با یافته های صدیقی (۱۳۹۴)، آب روشن (۱۳۹۸) و دهقانی (۲۰۱۷) همخوان می باشد. آب روشن (۱۳۹۸) در تحقیقی با عنوان بررسی نقش واسطه ای جهت گیری مذهبی در رابطه با نیاز به شناخت و تاب آوری در قالب مدلی علی است که یافته ها نشان داد که نیاز به شناخت، پیش بینی کننده مثبت و معنادار تاب آوری است و با جهت گیری مذهبی بیرونی رابطه منفی و معنادار و با جهت گیری مذهبی درونی رابطه مثبت و معنادار دارد. جهت گیری مذهبی بیرونی بعد انسجام خانوادگی تاب آوری را به صورت منفی و معنادار و جهت گیری مذهبی درونی به طور مثبت و معناداری ابعاد تاب آوری را پیش بینی کرد. در نهایت، نیاز به شناخت به طور غیرمستقیم با تاب آوری رابطه معنادار داشت. صدیقی (۱۳۹۴) در تحقیقی با عنوان بررسی رابطه میان جهت گیری مذهبی، هوش معنوی و میزان تاب آوری دانشجویان انجام شده است. نتایج نشان داد که جهت گیری مذهبی درونی، با هوش معنوی و میزان تاب آوری دانشجویان رابطه مثبت معنی دار دارد. از سوی دیگر، بین دانشجویان دختر و پسر در جهت گیری مذهبی، هوش معنوی و تاب آوری تفاوت معناداری وجود ندارد. همچنین بین دانشجویان و دین پژوهان در جهت گیری مذهبی درونی و بیرونی تفاوت معناداری دیده شد، اما در هوش معنوی و میزان تاب آوری در این دو گروه تفاوتی مشاهده نگردید. نتایج تحلیل رگرسیون حاکی از آن بود که هوش معنوی، بیشترین سهم را در تبیین تاب آوری دانشجویان دارد. در نهایت، می توان گفت: افراد دارای جهت گیری مذهبی درونی، که تنها برای منافع شخصی تظاهر به دین داری نمی کنند و افراد دارای هوش معنوی بالا، از تاب آوری بالاتری برخوردارند. مذهب عامل نیرومندی برای تاب آوری است. در مواجهه با شرایط ناگوار انسان های با ایمان توانایی قابل ملاحظه ای نشان می دهند. بسیاری از افراد مذهبی این احساس را دارند که ایمان به آن ها در هنگام بحران به عنوان یک فرصت برای دستیابی به پیامدهای ارزشمند بیشتر کمک خواهد کرد (ممیوند، ۱۴۰۱). دهقانی (۲۰۱۷) بین جهت گیری مذهبی و سلامت معنوی با تاب آوری در دانش آموزان دختر رابطه وجود دارد. به طوری که ۰/۵۱ از واریانس تاب آوری از راه جهت گیری مذهبی درونی و ۰/۵۴ از آن از راه جهت گیری مذهبی بیرونی می تواند پیش بینی شود. علاوه بر این، ۰/۴۸ از

واریانس تاب‌آوری از راه سلامت مذهبی و ۰/۵۶ از آن از راه سلامت وجودی می‌تواند پیش‌بینی شود. تاب‌آوری به‌عنوان یک ساختار چندبعدی که به مهارت‌های مهم روانشناسی یا توانایی‌های فرد برای بکار بردن سیستم‌های حمایت محیطی_اجتماعی و خانوادگی جهت فائق آمدن بر فشارهای زندگی اشاره دارد، تلقی شده است (کرمی، ۱۳۹۵). خود تاب‌آوری به‌عنوان یکی از سازه‌های اصلی شخصیت برای فهم انگیزش، هیجان و رفتار مفهوم‌سازی شده است (خراسانی، ۱۴۰۱). ورنر و اسمیت (۱۹۹۲) خود تاب‌آوری را «سازوکار ذاتی خود اصلاح‌گری انسان» می‌دانند. بلاک (۲۰۰۲) براین باور است که خود تاب‌آوری توانایی سازگاری سطح کنترل بر حسب شرایط محیطی می‌باشد. افراد خود تاب آور دارای رفتارهای خودشکانه نیستند؛ از نظر عاطفی آرام هستند و توانایی تبدیل شرایط استرس‌زا را دارند. خود تاب‌آوری از منابع درون فردی است که می‌تواند سطوح استرس و ناتوانی را در شرایط ناگوار تعدیل نماید و اثرات منفی استرس را کمرنگ‌تر جلوه دهد (موحد، ۱۳۹۹). مثبت اندیشی یکی از الگوهای رفتاری سالم در جامعه است. با توجه به اینکه آینده هر شخص تا حد بالایی به نگرش او بستگی دارد مثبت اندیشیدن می‌تواند مقدمات موفقیت و کامیابی را برای او فراهم کند. البته لازم به ذکر است که تنها مثبت اندیشی لازمه کار نیست بلکه به این معنی می‌باشد که نگرش مثبت در زندگی می‌تواند انسان را به سمت کامیابی سوق دهد. یکی دیگر از بازخوردهای مثبت اندیشی داشتن روان سالم است. مثبت اندیشی اثرات بسیار خوبی بر روی زندگی و حتی بدن ما دارد. با توجه به اینکه ذهن قدرت بالایی دارد مثبت اندیشی در بسیاری از مواقع غیرممکن‌ها را ممکن می‌کند (جلی، ۱۴۰۱) در تبیین این فرضیه می‌توان گفت که با توجه به نتایج پژوهش، فرضیه‌های مبتنی بر وجود رابطه‌ی معنی‌دار بین جهت‌گیری مذهبی و نقش واسطه‌ای مثبت اندیشی با تاب‌آوری تأیید می‌شود. بنابراین با اهمیت دادن به دین و مذهب در حیطه‌های آموزش می‌توان کمک بسیاری به افزایش تاب‌آوری در دانشجویان کرد.

رحمانی (۱۴۰۳) پیش‌بینی کیفیت خواب بر اساس جهت‌گیری مذهبی با نقش میانجی‌گری تاب‌آوری و مثبت اندیشی در سربازان بود. روش: روش پژوهش حاضر توصیفی از نوع همبستگی با استفاده از مدل یابی روابط ساختاری بود که نتایج پژوهش حاضر نشان داد که ضریب تأثیر کل جهت‌گیری مذهبی درونی بر کیفیت خواب برابر ۰/۳۰۷ است که به‌صورت تأثیرهای مستقیم و غیرمستقیم با نقش میانجی تاب‌آوری و مثبت اندیشی می‌باشد و ضریب تأثیر کل جهت‌گیری مذهبی بیرونی بر کیفیت خواب برابر ۰/۱۳۸ است که به‌صورت غیرمستقیم با نقش میانجی تاب‌آوری و مثبت اندیشی می‌باشد. نتیجه‌گیری: نتایج پژوهش حاضر نشان داد که جهت‌گیری مذهبی درونی بر کیفیت خواب تأثیر مستقیم مثبت معنی‌دار دارد و نقش میانجی تاب‌آوری و مثبت اندیشی باعث افزایش میزان تأثیر جهت‌گیری مذهبی درونی بر متغیر کیفیت خواب شده است و جهت‌گیری مذهبی بیرونی با نقش میانجی تاب‌آوری و مثبت اندیشی فقط به‌طور غیرمستقیم بر متغیر کیفیت خواب تأثیر مثبت معنی‌دار دارد و بنابراین در جهت افزایش کیفیت خواب سربازان باید به تقویت متغیرهای تاب‌آوری و مثبت اندیشی پرداخت. صفری (۱۴۰۱) بررسی رابطه‌ی جهت‌گیری مذهبی، بهزیستی روان‌شناختی و تاب‌آوری در معلمان در دوران کرونا» که نتایج به‌دست‌آمده نشان داد که بین مؤلفه‌های جهت‌گیری مذهبی با مؤلفه‌های بهزیستی روان‌شناختی و تاب‌آوری معلمان در دوران کرونا رابطه وجود دارد. و از طرفی بین بهزیستی روان‌شناختی و تاب‌آوری معلمان در دوران کرونا رابطه معناداری وجود داشت. طبق نتایج به‌دست‌آمده می‌توان گفت؛ هرچه میزان جهت‌گیری مذهبی جوانان درونی‌تر باشد، بهزیستی روان‌شناختی آن‌ها بیشتر خواهد بود. و هرچه میزان جهت‌گیری مذهبی جوانان بیرونی‌تر باشد، تاب‌آوری آن‌ها کمتر خواهد بود. از طرفی مذهب عامل نیرومندی برای تاب‌آوری است و در رویارویی با شرایط ناگوار انسان‌های بالیمان توانایی قابل‌ملاحظه‌ای نشان می‌دهند. طاهری (۱۴۰۱) بررسی رابطه جهت‌گیری مذهبی با اضطراب مرگ و تاب‌آوری در دانشجویان انجام گرفت. پژوهش حاضر، یک مطالعه توصیفی-تحلیلی و از نوع همبستگی بود. که یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که بین جهت‌گیری مذهبی درونی با تاب‌آوری رابطه مثبت معناداری ($P=0/001$) وجود دارد. اما بین جهت‌گیری مذهبی بیرونی و تاب‌آوری رابطه مثبت معنادار ($P=0/001$) وجود دارد، اما بین جهت‌گیری مذهبی بیرونی با اضطراب مرگ رابطه معناداری نیست. از یافته‌های پژوهش حاضر می‌توان در راستای ایجاد بستر مناسب در دانشگاه‌ها برای تقویت هر چه بیشتر جهت‌گیری مذهبی دانشجویان جوان و به‌تبع آن تاب‌آوری و شکیبایی آن‌ها در مواجهه با رویدادهای اضطراب‌آور، از جمله مرگ، بهره برد. نرسمانس (۱۴۰۱) تاب‌آوری تحصیلی بر اساس هوش شخصی با میانجی‌گری جهت‌گیری

مذهبی در دانش آموزان مقطع متوسطه دوم انجام که نتایج نشان داد که هوش شخصی به صورت مستقیم و غیرمستقیم و با میانجی‌گری جهت‌گیری مذهبی در تاب‌آوری تحصیلی نقش دارند. شاخص‌های برازش مدل نیز بیانگر مطلوب بودن مدل است. نتیجه‌گیری: به‌طور کلی نتایج این مطالعه علاوه بر دست آوردهای بنیادی، قابل کاربست در سازمان آموزش و پرورش و مراکز مشاوره می‌باشد. در زندگی مدرن امروز پرورش تاب‌آوری مخصوصاً برای والدین به بخش مهمی از تربیت کودک تبدیل شده است؛ زیرا پرورش این ویژگی به کودکان می‌آموزد با مشکلات کنار بیایند، استرس خود را مدیریت کنند و در نهایت وقتی بزرگ شدند، به‌تنهایی در جهان حرکت کنند. تاب‌آوری یک توانایی فطری برای رشد محسوب می‌شود که در انسان به‌عنوان یک ارگانیسم وجود دارد و می‌تواند در شرایط معین محیطی از قوه به فعل درآید و به‌رغم قرار گرفتن فرد در معرض تنش‌های شدید، شایستگی اجتماعی، تحصیلی و شغلی او ارتقاء یابد. تاب‌آوری نوعی ویژگی است که از فردی به فردی متفاوت است و می‌تواند به‌مرور زمان رشد کند یا کاستی یابد (زارعی، ۱۳۸۹). در حقیقت تاب‌آوری نوعی مکانیسم سازش مثبت را ایجاد می‌کند که چندین عامل فردی، خانوادگی و اجتماعی تحت عنوان عوامل محافظتی در تقویت و کاهش عوامل خطرزای آن مؤثر است. این عوامل الف) منابع فردی مانند ظرفیت شناختی و عزت‌نفس فرد؛ ب) منابع خانوادگی مانند همبستگی و مدیریت تعارض‌ها و ارتباط با خانواده و ج) عامل محیطی مانند حمایت اجتماعی، امنیت و ارتباطات معنادار و حمایت‌کننده و منابع اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی را شامل است (ایلدِر^۶ و همکاران، ۲۰۰۹). آنالاکشمی، آبر (۲۰۱۱) جهان‌بینی اسلامی، شخصیت دینی و تاب‌آوری در میان دانش آموزان نوجوان مسلمان در هند است. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که مؤلفه‌های شناختی به‌تنهایی برای ایجاد رابطه بین دین و تاب‌آوری کافی نیستند. آن‌ها به‌وضوح نشان می‌دهند که دانش به‌تنهایی تفاوت قابل توجهی در تاب‌آوری ایجاد نمی‌کند تا زمانی که در رفتار ظاهر شود. دین‌داری هم باور و هم عمل است، و در این مطالعه حاضر شرکت‌کنندگان تاب آور کسانی هستند که می‌توانند باورهای خود را عملاً به اجرا بگذارند. اکاس، تیدمن و تیمونز (۲۰۱۹) با موضوع پیامدهای دین‌داری/معنویت و سلامت روان در مادران کودکان مبتلا به اختلال طیف اوتیسم: نقش میانجی مثبت اندیشی نتایج نشان داد سطوح بالاتر معنویت با مشاهده فرزند مبتلا به ASD به‌عنوان کمک مثبت به خانواده همراه بود. این نظرات مثبت به‌نوبه خود با علائم اضطراب کمتری همراه بود. مادران کودکان با علائم شدید ASD نیز تعاملات منفی بیشتری با اعضای جماعت خود گزارش کردند. اشرف، زارن و ییلدیریم (۲۰۲۳) با موضوع راهبردهای خودتنظیمی مذهبی، خودمختاری، تاب‌آوری و مدیریت تعارض در یک نمونه جامعه از دانشجویان مسلمان بین‌المللی در پاکستان. یافته‌های مطالعه نشان داد که خود تاب‌آوری با راهبردهای خودتنظیمی مذهبی، خودمختاری و مدیریت تعارض مرتبط است. قدرت رابطه از متوسط تا قوی (۰/۲۵ تا ۰/۵۷) متغیر بود. نتایج نشان داد که خودتنظیمی مذهبی به‌طور کامل میانجی مسیر بین خود تاب‌آوری و سبک مدیریت تعارض (به‌عنوان مثال، مشارکت) است. خودتعیین‌گری اثری جزئی اما به‌طور قابل توجهی بر سبک مدیریت تعارض (به‌عنوان مثال، سازش‌کاری) نشان داد. مطالعه حاضر نشان می‌دهد که خودتنظیمی مذهبی ممکن است نقش مهمی در یادگیری و اجرای استراتژی‌های مدیریت تعارض مؤثر در دانشجویان بین‌المللی در پاکستان داشته باشد.

افراد تاب آور دارای ویژگی‌هایی از جمله احساس ارزشمندی و اعتماد به نفس (که به افراد اجازه می‌دهد چالش‌های زندگی را با موفقیت پشت سر بگذرانند)، مهارت در حل مسئله (نگاه به مشکل به‌عنوان یک مسئله)، صلاحیت و توانمندی اجتماعی (داشتن مهارت‌های ارتباطی، شوخ‌طبعی، رابطه صمیمی با دیگران، حمایت و جلب حمایت اجتماعی از دیگران در وضعیت بحرانی، داشتن مهارت‌های گفتگو و جرئت مندی و گوش دادن)، خوش‌بینی، همدلی (توانایی برقراری رابطه توأم با احترام متقابل با دیگران که به پیوستگی اجتماعی و به عبارتی احساس تعلق به افراد و گروه‌ها و نهادهای اجتماعی منجر می‌شود) و ... هستند که رشد و ارتقاء آن‌ها را باعث می‌شود (خزالی پارسا، ۱۳۸۹). بنابراین در تبیین این یافته که تاب‌آوری می‌تواند موجب افزایش مثبت اندیشی گردد می‌توان بیان کرد که تاب‌آوری، از طریق افزایش سطوح عواطف مثبت، باعث تقویت عزت‌نفس و مقابله موفق با تجربه‌های منفی می‌شود. بر این اساس، تاب‌آوری از طریق تقویت عزت‌نفس به‌عنوان مکانیزم واسطه‌ای به انطباق‌پذیری مثبت و بهزیستی روانی و مثبت اندیشی منتهی می‌شود و افرادی که از مثبت اندیشی و بهزیستی روان‌شناختی بالاتری برخوردارند

⁶- Elder

توانایی سازگاری آن‌ها با مشکلات، بیشتر از کسانی است که از این مزیت برخوردار نیستند. از طرفی، هرچه فرد قدرت بیشتری در تاب‌آوری، مقابله با مشکلات و استرس‌های زندگی داشته باشد، کمتر در معرض آشفتگی‌های روانی و هیجانی قرار می‌گیرد و از مثبت‌اندیشی و بهزیستی روانی بالاتری بهره‌مند می‌شود. به نظر می‌رسد که افراد تاب‌آور، به طرز خلاقانه و انعطاف‌پذیری به مسائل می‌نگرند، برای حل آن‌ها طرح و برنامه‌ریزی می‌کنند و در صورت نیاز نسبت به درخواست کمک از دیگران دریغ نمی‌ورزند و منابع کاملی برای مقابله با مشکلات دارند که این عوامل باعث می‌شود فرد از بهداشت روان و مثبت‌اندیشی بالایی برخوردار باشد.

منابع

- زبردست، زهرا (۱۳۹۹). بررسی اثربخشی آموزش مثبت‌اندیشی بر مؤلفه‌های صمیمیت زوجینی بر اساس مدل باگاروزی، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تبریز، پردیس بین‌المللی ارس
- ابرده، طاهره (۱۳۹۷). اثربخشی مثبت‌اندیشی بر مهارت‌های اجتماعی و پذیرش اجتماعی کودکان پیش‌دبستانی، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه پیام نور استان تهران، مرکز پیام نور تهران جنوب
- جمالی، حسین (۱۳۹۵). پیش‌بینی اضطراب و افسردگی بر اساس مثبت‌اندیشی در معلمان آموزش و پرورش منطقه درودزن، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی واحد الکترونیکی، دانشکده فنی مهندسی
- کارگر، نجمه (۱۳۹۷). بررسی تأثیر جهت‌گیری مذهبی بر رویکرد تصمیم‌گیری مدیران مالی، رساله دکتری، دانشگاه آزاد اسلامی واحد دماوند، دانشکده علوم انسانی،
- نمک‌شناس، لیلا (۱۳۹۷). مقایسه و تبیین انواع جهت‌گیریهای مذهبی میان کادرسپاه پاسداران انقلاب اسلامی وهمسران غیرشاغل آنها در منطقه پنجم نیروی دریایی سپاه پاسداران انقلاب اسلامی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد بندر لنگه،
- باقی، محمد هادی (۱۳۹۸). بررسی رابطه بین جهت‌گیری مذهبی و رضایت از زندگی با توجه به کمال‌گرایی، پایان‌نامه کارشناسی ارشد،
- خراسانی، مریم (۱۴۰۱). مقایسه برخی متغیرهای روان‌شناختی میانجی‌گر در تبیین رابطه میان مذهب درونی با سلامت روانی و رضایت از زندگی، رساله دکتری؛ دانشگاه شهید چمران اهواز، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی
- کریمی، مهناز (۱۳۹۵). مقایسه جهت‌گیری مذهبی، کمال‌گرایی و خودگسستگی در دانش‌آموزان دختر تیزهوش و عادی، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی واحد مرودشت، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی
- موحد، مریم (۱۳۹۹). بررسی اثربخشی آموزش مهارت‌های زناشویی بر تاب‌آوری و شادمانی زناشویی زنان متأهل، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه خوارزمی، دانشکده روانشناسی،
- نیکو، زهرا (۱۴۰۱). بررسی اثر دین‌داری بر تاب‌آوری و تأثیر آن بر رضایت از زندگی زناشویی، موسسه آموزش عالی حکمت رضوی، گروه روانشناسی و علوم اجتماعی - مددکاری
- ندرلو، شکوفه (۱۳۹۹). بررسی مقایسه ای تاب‌آوری و دلزدگی زناشویی زوجین دارای فرزند و بدون فرزند، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه محقق اردبیلی، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی
- محمدی، ندا (۱۴۰۰). پیش‌بینی رضایت زناشویی زوجین بر اساس مؤلفه‌های تاب‌آوری و تعهد زناشویی، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی واحد اردبیل، دانشکده علوم انسانی
- مشتاقی، مریم (۱۳۹۸). بررسی نقش میانجی جهت‌گیری مذهبی در ارتباط خودنظم‌بخشی با تکانشگری دختران نوجوانف پایا
- نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی واحد ملارد، دانشکده علوم انسانی
- میموند، سمیه (۱۴۰۱). پیش‌بینی خودکارآمدی بر اساس سبک‌های فرزندپروری و جهت‌گیری مذهبی در نوجوانان شهر قم، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده الهیات و معارف اسلامی هدی، گروه روان‌شناسی

Ekas, N.V., Tidman, L. & Timmons, L. Religiosity/Spirituality and Mental Health Outcomes in Mothers of Children with Autism Spectrum Disorder: The Mediating Role of Positive Thinking. *J Autism Dev Disord* **49**, 4547–4558 (2019). <https://doi.org/10.1007/s10803-019-04165-z>

- Annalakshmi, N., & Abeer, M. (2011). Islamic worldview, religious personality and resilience among Muslim adolescent students in India. *Europe's Journal of Psychology*, 7(4), 716-738. <https://doi.org/10.5964/ejop.v7i4.161>
- Ashraf, F., Zareen, G., & Yıldırım, M. (2023). Religious self-regulation, self-determination, resilience, and conflict management strategies in a community sample of international Muslim students in Pakistan. *Journal of Religion & Spirituality in Social Work: Social Thought*, 42(3), 323–345. <https://doi.org/10.1080/15426432.2023.2167255>

Examining the Relationship between Religious Orientation and Resilience through Positive Thinking; a Case Study of Fatemeh University Students

Fatemeh Zekri^۷, Fatemeh Mahmoudi^۸, Kazem Khorramdel^۹

Abstract

The present research was designed and implemented with the aim of investigating the relationship between religious orientation and resilience through the mediation of positive thinking; a case study of Fatemeh University students. This research is applied in terms of purpose and in terms of descriptive data collection method, it is an analytical study type, which data collection was done in the field. The statistical population of the present study includes all students of Fatemeh University of Shiraz in the academic year of 1402-1403; whose number was more than 1362 people. According to Morgan's table, the number of samples was equal to 300 students of Fatemeh University of Shiraz. The tool for collecting the present research was a standard questionnaire. To measure religious orientation, Allport and Ross (1950) religious orientation questionnaire was used, and Connor and Davidson (2033) resilience scale was used to measure resilience. And to measure positive thinking, the positive thinking questionnaire of Ingram and Vinicio (1998) was used. To analyze it, we used SPSS and AMOS version 23 software; which was used in two levels of descriptive and inferential statistics. Descriptive statistics such as mean, variance, standard deviation, etc. were used to describe the data, and to determine the relationship between the data variables, Pearson's test, path analysis, and Sobel's test were used. The results show that religious orientation has an effect on resilience with a value of 0.58 Also, positive thinking has an effect on resilience with a value of 0.49. Using online systems, Sobel's statistic has been calculated that the value of 2.89 is greater than the absolute value of 1.96 and based on the reported P-Value, it is significant at a level less than 0.05. And it was found that positive thinking has a mediating role between religious orientation and resilience. It was found that positive thinking has a mediating role between religious orientation and resilience. It was found that positive self-evaluation has a mediating role between religious orientation and resilience. It was found that evaluation of others has a mediating role between religious orientation and resilience. It was found that positive future expectations have a mediating role between religious orientation and resilience. It was found that self-confidence has a mediating role between religious orientation and resilience.

Key Words: Religious Orientation, Resilience, Positive Thinking

⁷ Senior student of Educational Psychology, Fatemeh University, Shiraz (Corresponding Author)

⁸ PhD in psychology. Department of Psychology, Faculty of Psychology and Educational Sciences, Al-Zahra University. Tehran. Iran

⁹